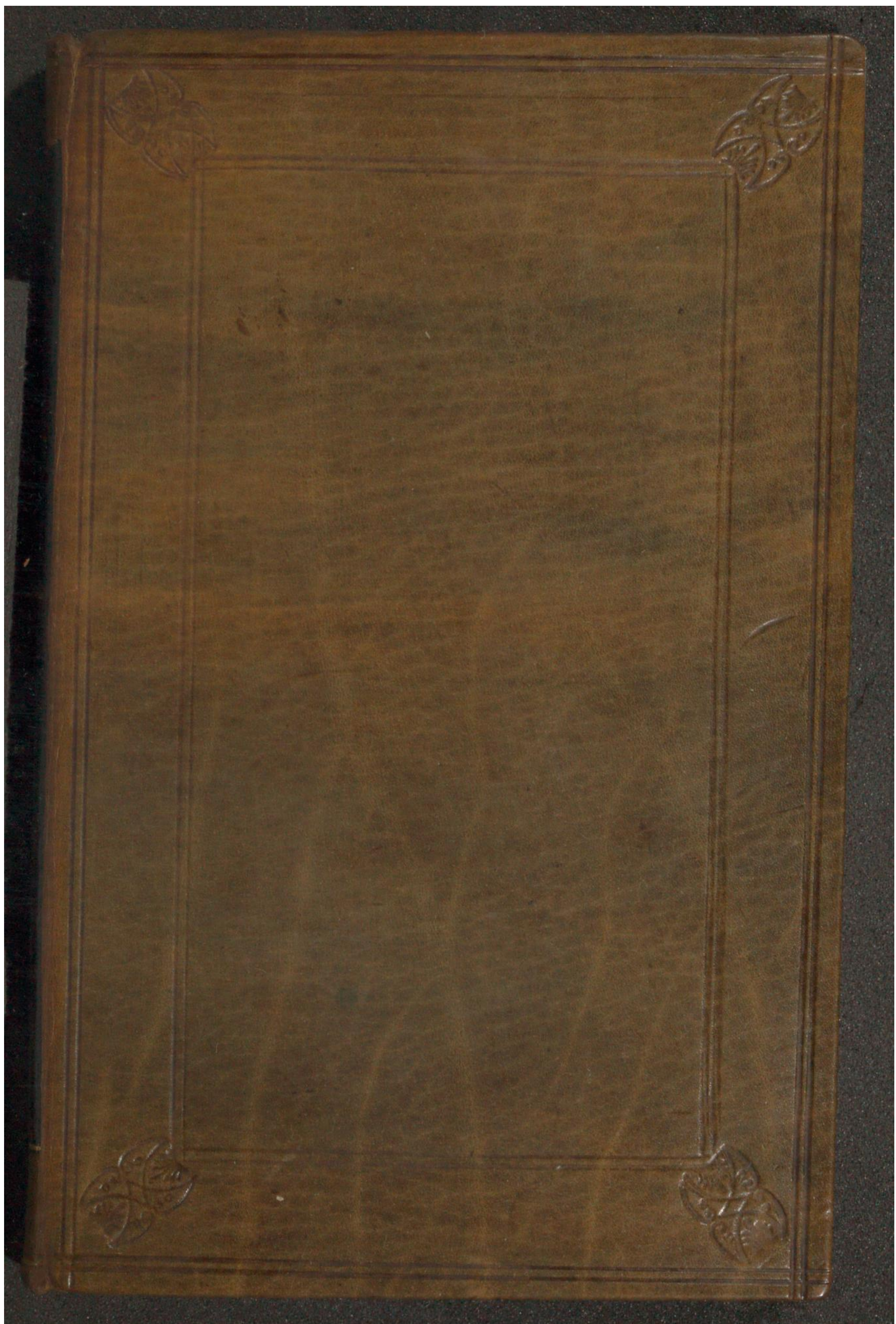
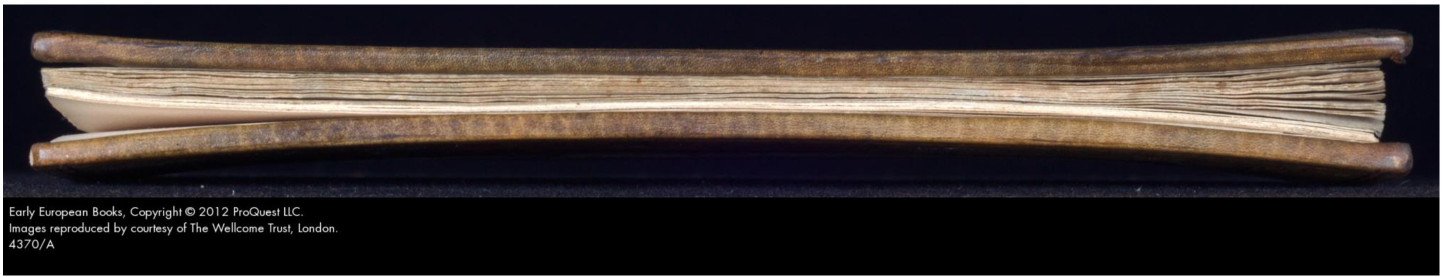

MIZALDUS —DE SENA — 1607

OPVSCVLVM DE SENA,

PLANTA INTER OMNES, QVOTQVOT sunt, hominibus beneficentissima & saluberrima.

AVTORE ANTONIO MIZALDO MONLVCIANO, MEDICO.

Accessit Proclus de Arcanis naturæ.

PARISIIS,
Apud CLAVDIVM MORELLVM, via Iacobæa, ad insigne Fontis.

M. DCVII.

Cum priuilegio Regis.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

SPECTATÆ VIRTVTIS & eruditionis viro, IOANNI LE CHARRON, Lutetiæ in Curia Vectigalium Præsidi, & Parisiensium Mercatorum Præfecto, ANTONIVS MIZALDVS medicus, S D.

RÆCLARA *& memorabilis illa de Quintio Cincinnato Historia, cui, vt scribit Plinius, quatuor sua iugera in Vaticano arāti (quæ erant, Columella teste, auitū eius hærediolum) Viator, nihil tale expectanti, Dictaturā attulit,*

& trepida ante boues, vt canit Persius, Dictatorem induit vxor: illa, inquam, historia, mihi ob oculos ponit, Præses spectatißime, nuper tibi oblatam & adlatam Parisiensium Mercatorũ, vt vocant, Præfecturam, qui summus est ciuium & populi magistratus. Nam cum tu nihil tale expectares, potioribus ciuium & minorum vrbis magistratum sententijs & suffragijs, ad id fastigij selectus & vocatus es: assentiente & suffragia probante Christianißimo Rege CAROLO, cui placuisse, non vltima laus est. Quod factum, simul ac fama mihi nunciauit, statim animum meum tanta inuasit lætitia, vt prorsus dubitarem cuinam gratulari deberem: tibine, cui tam insignis dignitas contigerit, an vrbi quæ talem habitura sit Præfectum, an Regi, qui tantum suis ciuibus & Parisiensi populo

præfecerit Nestorem, an potius mihi qui tibi sum amicissimus, & ob id fortunarum tuarum particeps fieri debeo? siquidem vera sunt quæ Pythagorici tradunt, πάντα φίλων κοινά: καὶ, φίλον ἕτερον αὐτὸν εἶναι. *Si quid, mihi crede, in rebus meis esset vnione vel candidius, vel preciosius, ego hac nota libentissimè signarem eum diem, in quo non lubrico exculatæ Deæ fauore, sed tribuum, & optimatum Vrbis, concordi calculo, gratóq. Principis assensu, eo magistratu, bonis, vt dicunt, auibus inauguratus es. Quod fœlix faustúmque sit precor & opto. Non etenim ignoras quãto cum onere, nedum honore, illa prouincia, hoc præsertim tempore, tibi obeunda sit. Verùm enimuerò, qua es modestia, virtute & prudentia, quam nactus es Spartam, circumspectè, & Dei Opt. Max. præsidio, inculpatè reges &*

adornabis. Quod reliquum est, vt nouo aliquo munusculo, nouum hunc magistratum tibi gratularer, visum fuit, ceu palam testato animi mei gaudio, in tuo nomine publicare, & tibi officiosè denouere Opusculum hoc de SENA, *plãta inter omnes, quotquot sunt, hominibus beneficentißima & saluberrima: vt quod medicorum est promittant medici, & tractent fabrilia fabri. Quale quale est Opusculũ, de eo dicere haud quaquam dubitem quod de philosophiæ studio scripsit Horatius,*

Aequè pauperibus prodest, locupletibus æquè:
Aequè neglectum, pueris, senibusque nocebis.

Illud itaque placidè, pro tuo cãdore, excipere, & in μνημόσυνον *meæ erga te nõ vulgaris & veteris amicitiæ habere dignaberis. Quod factũ si intellexero, non solùm conatus meos ad meliora promouebis, sed & me ipsum tibi deditißi-*

mum ſemper habebis. Verùm hæc ſatis, præſertim apud eum cui Populi cõmiſsi, & magna negocia curæ. Fœliciter itaque vale, Præſes æquiſsime, & Præfecte vigilantiſsime, in eo qui omnium valetudinem & ſalutem in manu habet: cuius immenſa bonitas, & te, & eximium ſocerum tuum in regiarum rationum collegio, vel, vt loquuntur, Computorum Camera Magiſtrum, mihi ſemper & vnicè colẽdum, diu Reipub. incolumes cuſtodire dignetur.

IOANNIS DECVLLANT MONLVCIANI, IN SENATV Parisiensi aduocati, Ode dicωlos tetrastrophos ad Anth. Mizaldum cognatum chariss.

Næ, MIZALDE, *vides quòd celeres citò*
Anni diffugiunt, atque dies boni:
Noscis quid valeat sudor, & ocium
Quàm sit triste malum nimis.

Præclarè ergo facis dum vegetum viget
Iam nunc ingenium, & firmus adest calor;
Scriptis velle tuis noscere posteros.
Te vixisse nepotibus.

Debent multa tibi docta μαθήματα,
Debent ἰατρικῆς *scita salubria,*
Nam cunctis aperis quæ preciosa sunt
In his, ingenuè, artibus.

Non ingrata ferent sæcula gratiam
Posthac: & Dominus qui colit vnicè
Doctos, atque bonos, ne dubita, tibi
Mercedem dabit optimam.

ἐκ πόνυ τὸ κλέος.

DE SENA, PLANTA *inter omneis, quotquot sunt hominibus beneficentissima & saluberrima,* Opusculum, *Autore* ANTONIO MIZALDO *Monluciano, medico.*

VIA nullum hodie purgans medicamentum simplex tam frequens habetur in ore & opere, non dicam vniuerso medicorum ordini, sed etiam omni ferè populo, quàm Sena: idcirco precium operæ facturum me putaui, si illius historiam, vsum, facultates & præstantissima

Nullũ medicamẽtum Sena popularius.

auxilia à Græcis medicis, Arabibus & Latinis fideliter accepta, & hactenus magno mortalium commodo probata, hîc, prò mea tenuitate, paucis perstringerem. In eorum maximè gratiam, qui vel medicinæ non sunt initiati, vel aliis studiis & occupationibus ita sunt distracti, vt medicorum libros eis legere non liceat. Venio itaque à verbis in rem.

Quibus scribatur hoc Opusculum

Quibus nominibus vocetur Sena apud varias gentes. CAPVT I.

PLANTA, Græcorum medicis iunioribus (nam antiquiores eam ignorarunt) σένα, vt etiam Latinis nuncupata, vel, vt Hermolao placet, Senna, Gallis Sené, Germanis Senet, Hispanis Sen d'Alexan-

Senæ varia & gentilia nomina.

dria, & Italis Sena, Aphricanis. Arabibus, ac Mauritanis medicis, Sene, Persis, teste Damasceno Mesue, Abalzemer, patrio vocatur nomine.

Senæ descriptio, pictura & deliniatio.

CAPVT II.

SENA herba est foliis constans glycyrrizæ, sub pinguibus & crassis, caule cubitali, à quo flexiles lori modo exeunt ramuli, flores illi adsunt aurei, veluti brassicæ, purpureis venulis intercursantibus: quibus falcati succedunt folliculi, tenui pediculo è ramulis pendentes: adeóque natura compressi, vt inferior membrana superiori adhæreat. Maturescentes impetu ventorum facilè deturbantur, contento intus semine quod ex nigro

Senæ deliniatio ex And. Matthiolo, in 70. c. 3. lib. Dioscoridis

ſubuireſcit & vuarũ vinaceis vſque adeò ſimile habetur, vt non facilè alterum ab altero, prima oculorum obſeruatione diſtingui poſſit. Serapio Arabs medicus, lunatas ſiliquas & oblongas illi aſcribit: in quibus ſemina per ordinem digeſta clauduntur, & ab opinionibus, impinguandis ouibus, vbi deciderunt, diligenter leguntur. Planta hæc frigoris ſummè eſt impatiens, vnde Maio menſe debet ſeri: nec vltra Autumnum viget. Priùs ſata facilè perit, ſeriùs hyemem non ſuſtinet.

Serapio in libro de ſimplic. medicamentis.

Senam non eſſe eandem cum colutea, & de vtriuſque diſcrimine & pictura.

CAPVT III.

Lib. 3. cap. 17. de plantarũ hiſtoria.

FALLVNTVR qui arborem eam quam Theophraſtus Coluteam appellat, Senã eſſe ob id ar-

bitrantur, quòd folliculos habeat ſaginãdis ouibus à paſtoribus ſummè expetitos, vt de lunatis ſiliquis Senæ, paulò antè ſcripſiſſe diximus Serapionem: Verùm id diſcriminis inter vtramque intercedit, quòd Colutea vocata, arbor ſit & non herba. Cuius deſcriptionem, qualem ex ipſa arbore mihi licuit in quodam horto amœniſſimo excipere, hîc proponere non grauabor. Itaque, Colutea arbor eſt, in hoc Pariſienſi agro, vt etiam in aliis frequens: De cuius ſtipite prodeunt rami quamplurimi, ſurculos admodum tenues ac flexiles hinc inde ſpargentes, è quibus exeunt folia, fœno-græco, vel glycyrrhizæ non multum diſſimilia, æquali vtrinque ſerie, & numero (vbique ferè vndenario) perbellè

Coluteæ delinatio ad vnguem expreſſa.

discreta, sed sub autumnum flatuescentia, leuíque ventorum agitatu, vel aliter, cum suis surculis cadiua. Ex eorum alis, maximè ad ramorum cacumina, suo tempore emergunt virgulæ quædam, agnata dicas foliis vbique viduæ: quæ summa & extrema sui parte, flauos & aureos diffundunt flores: singulos alicubi, binos alibi, ternos, quaternos, & quinos, vel plurimùm senos glomeratim. Qui, genistæ modo, in faculæ vineaticæ & lunulæ, aut scripiculæ formam paulatim desinentes, totidem vesicularum, quot illi fuerunt, rudimenta exprimunt. Quæ quidem vesiculæ, ex pediculo admodum fragili, sigillatim pendulæ, in ventrem & carinatum gibbum pedetentim excrescunt: viridi primùm & herba-

Flores Co-luteæ, & ex iis folliculi, & vesiculæ

ceo colore, tum demum ſubrubeſcente & rufo. In iis pars carinata, gibba & conuexa, neruo, ceu ſepto quodam oblongo, & veluti diaphragmate, in duas parteis dirimitur, æquè ac ſima & concauare vera peram paſtoralem, vel piſcatoriam nauiculam eſſe dicas, ſeſe hincinde proferentibus à cauda & capite, ceu à prora & puppi, quibuſdam appendiculis, quæ ligamentorum vicem ac modulum præ ſe ferunt. Dictæ veſiculæ, vel, ſi mauis, vtriculi & folliculi creſcentes, vſque adeò diſtenduntur & pellucent, vt immiſſo flatu, quis factum fuiſſe non temerè ſibi perſuadeat: Cùm tamen natura, non arte id fieri certò conſtet, ſpiritúmque diſtendentem ibi ineſſe palàm arguat crepitus erumpens

Vnde diſtendantur coluteæ folliculi.

vbi pedibus vel manibus, aut aliter, inſtar veſicularum in piſcibus premuntur. Mēbranei huiuſmodi folliculi tādem flacceſcunt, ſemina includentes ad rectam lineam miro ordine vtrinque digeſta, parua, & vbi maturuerint, atra ac rotunda, lētis effigie. Sed in Coluteæ pictura & deſcriptione verſatum ſatis. Quod ad plantam Senæ attinet, non habeo quod in præſentiarum de illius hiſtoria & deliniatione aliud proferam, quàm quòd paulò antè ex Andrea Matthiolo dictum fuit. Nam hactenus viuam & in ſua radice vigentem herbam videre mihi non licuit. Vt vt fuerit, in eo diſcrepat Sena à Colutea, quòd preſſis & lunatis, ſic ſatis, folliculis ſiliquetur, qui nec turgent nec diſtenduntur ac pellucent, vt

Capite præcedente.

in Colutea: & ſemen, vt ſcripſimus, includunt, vuarum vinaceis & granulis ſane quàm ſimile. Quibus addes, quòd Sena paucorum menſium eſt herba: Colutea verò multorum annorum arbor, ſemine & ouillo fimo præcipuè naſcens, vt tradit Theophraſtus: Quo etiam autore, ſeri debet ſub Arcturi occaſum præmacerato ſemine, & cùm in aqua pullulare cœperit. Cæterùm & ſi Colutea Alexandri Magni ætate non temerè alibi quàm in Lipara naſcebatur, iam diu tamen in Gallia multis vt diximus locis viget, ac nomine *Baguenaudier* omnibus innoteſcit. Errant itaque, meo iudicio, qui ei facultates omnes innoxiè tribuũt, quas vna Sena ſibi peculariter vendicat. Nam præter quàm quòd

In quo differat Sena à Colutea.

Facultates Senæ non conuenire Coluteæ.

vomitiones, non ſecus quàm geniſtæ ſemen, promouet: Colutea, etiam ventriculo ſummum negocium faceſſit, & tormina multa excitat: necnon flatus & inteſtinorum rugitus: Quorum omnium expers eſt Sena, vt paulò pòſt oſtẽdemus.

Quibus partibus ſuæ plãtæ ſit præſtantior, efficacior, & purgantior Sena.

CAPVT IIII.

SCRIBIT Ioannes Meſues Damaſcenus, in Arabicorũ medicorum collegio ſummus & celebris, Senam folliculo quàm foliis efficaciorem eſſe, præſertim ſi is ex viridi nigricet, ſit modicè amarus, abſolutus, ſubaſtringẽs, recẽs, & ſemen continẽs amplum ac preſſum, nam

Lib. 2. de medicam. ſimpl. purgantibus, cap. 15.

nam vetuſtate exanimatur. Qui ſubalbidus eſt folliculus & imperfectus, non probatur: folia viridia ſunt præſtãtiora ſubalbidis, & craſſa tenuibus, ſurculi verò inutiles. Hactenus Meſues. Qui, vt audiuiſti, Senæ folliculos in deiiciẽda aluo, foliis longè efficaciores ac præſtãtiores facit: reclamante, non dicam Manardo Ferrariẽſi, ſed etiam diuturna & aſſidua medicorum experientia: etſi Braſauolus, qui Meſuem tueri videtur, contrarium ſentiat. Actuarius ſiliquoſo fructu, à Barbaris vocato, vti videtur. Andreas Matthiolus ſuis in Dioſcoridem doctiſſimis Commentariis, hanc controuerſiã, ſanequàm rectè, mea ſententia, ad hunc modum componere ſatagit: Sciendum, inquit, quòd Senæ folliculi

Senæ folliculi & folia.

Libro tertio cap. 70

qui ſiccati aſſeruantur, duorum ſunt generum. Vnum per ſe caducum, & in ſua planta arefactum, à quo ſemen eximunt nigrum & prorſus euanidum: Huic nullas, vel ſaltem paruas facultates tribuunt. Alterum, ante maturitatem demetitur, craſſum, ponderoſum & ſucco prægnans: Quod tegetibus expãſum, in vmbra venundandum exſiccatur. Huic, inquit Matthiolus, ſicuti millies periculum fecimus, non minor vis deiectoria ineſt, quàm foliis. De eo itaque ſenſiſſe videtur Meſues. Cui de experimento ſubſcribit idem Matthiolus, affirmãs ſe aliquando integrum Senæ campum ſeuiſſe (quales in Hetruria, & præſertim in Florentino agro quamplurimi viſuntur) vt illius folliculos vi-

Senæ folliculi duorum generum.

Experimẽtum Matthioli de ſenæ folliculis & foliis.

rentes & ſucci plenos decerperet: mox ſiccatos experiretur: num eadem vis eis ineſſet quàm foliis: quod tandem ita eſſe facilè agnouit. Qui itaque folliculis commodè & ſalubriter vti voluerint, Matthioli exemplo, Senam ſerant vt illos & optimos, & recentes in manu habeant, vel ſaltem probatiſſimos emant, ſi tamen eiuſmodi reperiri poterunt: ſi minùs, foliis vtantur ſelectis, vt paſſim fieri ſolet. Nam hodie nullum ferè præſcribitur repurgans medicamentum, quod illorum miſturam non admittat. Non temerè itaque Manardus Senæ folia, folliculis caducis & arefactis purgantiora eſſe ſuſtinuit. Ioannes Fernelius in omni parte medicinæ, citra controuerſiam, ſummus, Meſuem & Arabes

Folia ſenæ in vſu frequenti hodie eſſe.

Cap. 10. lib. 5. Meth. med.

ſequutus, Senæ folliculos foliis anteponit. Cui Iacobus Syluius ſanequàm libenter ſubſcribit: vtcūque fuerit, nam vnguem non verterim, qui folliculis vti volet, quales antè ſcriptum fuit ſibi comparet: cui verò folia magis arridebūt, recentia & ampla ſeligat, à quiſquiliis, paleaceis ſordibus, & ſurculis, quibus ſcatet diligenter repurgata: in quo Pharmacopœi plærique oſcitanter, ne dicam turpiter, peccare mihi videntur, dum indiſcriminatim omnia, vel coquendo, vel macerando confundunt.

Comment. in cap. 15. lib. 2. de med. ſimpl. Meſuæ.

Pharmacopœorū quorumdam error, vel potius negligentia.

Senæ bonitas, electio & præſtantia.

CAPVT V.

QVOD attinet ad bonitatem & excellentiam Senæ, ea præſtare fertur quæ ex Alexandria Æ-

gypti, vel Syria adfertur. Hanc enim ſummis laudibus tam Latini quàm Græci medici iuniores efferunt. Iacobus Syluius, Indicam & Ægyptiam valentiorem eſſe ſcribit parte media quàm ſit Appula & Liguſtica: & rurſus poſtremam noſtrate Colutea: quæ, vt diximus, falsò & perperàm pro legitima Sena à multis vſurpatur. Vtra verò præſtantiora ſint, folia an folliculi, paulò antè diſputatum eſt.

Syluius loco paulò antè citato.

Quo pondere & modo exhibeatur Sena, Arabibus, Græcis, ac Latinis Medicis. CAPVT VI.

SERAPIO Senæ tritæ ceu pulueratæ drachmam vnam, coctæ verò ſemunciam, vel drachmas quinque imperat. Meſues infun-

In lib. de ſimpl. medicamentis.

dit ab aureis tribus, hoc eſt, à ſemũcia, vel drachmis quatuor cum ſemiſſe, ad vnciam vnam. Ex Græcis vnus Actuarius, pulueris exhibet drachmam vnam: in decocto verò ſemunciam. Ioannes Fernelius dat pulueris ad drachmas duas, decocti à drachmis tribus ad drachmas ſex: diluti verò ab vncia dimidia, ad vnciam vnam. Quæ omnia ad ſumentium naturam, & medicandorum vires, ætatem, corporis habitum, ſexum, & alios ſcopos, prudenter ſunt referenda & coaptanda.

Libro & cap. anteà notatis.

Facultates & probata Senæ præſidia, ex Græcis medicis. CAPVT VIII.

ACTVARIVS, qui ſolus inter Græcos medicos, quan-

tum extat, Senæ vires deſcripſit, memoriæ mãdauit illam & bilem, & pituitam, denarii ponduſculo deiicere, abſque vlla corporis & facultatum eius noxa & moleſtia: Secundùm hos humores, retorridam, atrámque bilem, etiam modeſtiſſimè purgat, & illarum ſuffuſiones ex gallinaceo iure clementer expellit. Inſuper vetuſto capitis dolori, ſcabiei, comitialibus, & impetigini ſuccurrit, ſed modicè feruefactæ Senæ iuſculum, potius quàm tritæ farina propinatur: internas etiam obſtructiones reſerat. *Quibus morbis ſuccurrat Sena, ex Actuario medico græco.*

Facultates & auxilia Senæ, ex Arabibus medicis. CAPVT IX.

IOANNES Meſues Damaſcenus, de Senæ facultatibus & prę-ſidiis ad hunc ſcribit modum. *Libro 2. purgantium medicamentorum ſimplicium, cap. 15*

Sena terget, expurgat & digerit: ob id melãcholiam & bilem vstã à cerebro, sensoriis organis, pulmone, corde, hepate & liene deiicit. Proin de morbis dictarũ partium ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus & antiquis. Gaudium gignit, sublato humore absque causa externa tristante, & floridum corpus efficit, obstructionésque viscerum aperit. Decoctum foliorum eius & chamęmeli, neruos ac cerebrum lotione roborat. Eadem quoque Sena, modo quouis vsurpata, visum & auditum firmat. Cuius purgatio si tarda fuerit & imbecilla, mistis acribus celerabitur: vt Zinzibere, salę gẽmeo, sale Indo, & similibus. Ne verò stomachum lædat, cardiaca & stomachica ei sunt

Quonam modo iuuetur & acceleretur senæ purgatio.

miſcenda, & largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium coquenda, vt citra moleſtiam purget: vel ſerò lactis infundetur cum ſpica, deinde parum diu feruebit. aut puluis foliorum eius ex lacte dulci ſumetur. Sunt qui decocto eius cum prunis, & ſpica fœliciter purgent. Cæterùm mediocrem ſuſtinet coctionem. Hactenus Meſues.

Quibus miſceri gaudeat Sena.

SERAPIO Arabum Medicus, hæc, de facultatibus Senæ, poſteritatis memoriæ reliquit. Sena mirificè prodeſt delirio, amentiæ, ſciſſuris totius corporis, reſolutioni neruorum, phthiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, pruritui & epilepſiæ. Cor etiam roborat modò iis cõmiſceatur medicamẽ-

In lib. ſimplicium medicament.

tis, quæ ipsum maximè confirmãt.

Quibus succurrat morbis Sena, & quæ præstet auxilia hominibus, ex Latinis medicis. CAPVT X.

Libro & loco priùs citato.

IOANNES Fernelius Senam & eius auxilia his commendat verbis: Sena melãcholiam retorridam, nec non bilem, & crassam pituitam commodissimè purgat: non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochondrijs & mesẽterio: in quibus est omnis eluuiej sentina. Ex ijs enim sedibus vix aliud quidquam æquè validè corruptos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas subiens, veteres earum obstructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas

Quas corporis partes maximè repurget Sena.

detrahere poteſt. Diuturnorum atque lentorum morborum, quos viſcerum impuritas, aut vetus obſtructio genuit, ſingulare eſt pręſidium: vt lentarum, veterúmque febrium, melãcholiæ, epilepſiæ, ſcabiej, impetiginis, vitiliginis, elephãtiaſis, & omnis denique impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpè moleſta: non quòd flatulẽta ſit, ſed quòd firmiter hærẽtes humores, & plerunque acres, nequeãt ſine ſenſu doloris auelli. Nunquã tamen deprehẽſum eſt, vel inteſtina corradere, vel ſanguinem proritare: blandè alioqui, ſed tamen lentè purgans: nulla qualitate infenſa, niſi quòd ventriculo aliquantùm grauis: pueris, ac ſenibus vtilis, neque pręgnantibus aduerſa. Permiſcenda ei ſunt quę

Mira Senæ præſidia.

Senam flatulentam non eſſe.

Senam prægnantibus non eſſe aduerſam.

Quænam misceri senæ conueniat.

ventriculum roborent, símúlque tardiorem vim extimulent: cuiusmodi sunt Zingiber, cinnamomum, aut spica: & quæ leniendo, sine torsionibus, facilè deducant. Qualia sunt iura pinguia, pruna, iuiubę, vuę passæ, viola, althea, polypodium: & qui ex his fiũt syrupi.

Comment. in cap. 15, libr. 2. Ioan. Mesuæ.

IACOBVS Syluius de Senæ auxiliis in hunc scribit modum: Sena folliculis latis, sed falcatis, & in his semine, vtilior purgando humori melancholico & morbis ab eo pendentibus & prodeuntibus. Multis torminosa est, alijs clemẽs, pro varia sumentium natura. Tutiùs tamen est mastiche, vel cary ophyllis, & alio (vt cinnamomo, semine anisi) corrigere: folijs non est inefficax. Veteribus omnino

indicta est planta.

MANARDVS Ferrarienſis ſe expertum dicit, Senam pręter iam dicta, & contra Auerrhois ſententiam, pituitam etiam purgare: ex Actuarij Græci medici, vt antea monuimus, opinione & experimento. Ad hec, valere aduerſus luem Hiſpanicam: Aquas etiam purgare ſępenumero viſa eſt. *Senam valere aduerſus luem hiſpanicam.*

ANDREAS Matthiolus Dioſcoridis interpres ad vnguem factus, de Sena hæc ex multis tradit: E noſtrate Sena, inquit, adhuc in agro virẽte, & roſarum diluto, ego quotannis ſyrupum parare cõſueui, qui tutò & largè omnes purgat humores. Datúrque cõmodè pręgnantibus, ac pueris, & cuiuſcunque ætatis hominibus. Dilutum *Comment. in cap. 70 libri 3.*

Dilutum Senæ præstare eiusdecocto. tamen magis pręſtat, quàm decoctum: quia nulla ex parte exhalat. Cuius vnciæ quinque, vel ſex, aluum abſque moleſtia ſoluunt. Quòd tutò dari poſſit pręgnantibus & pueris, experientia docuit: cui ſuffragatur Actuarius, Senam citra noxam purgare tradens. *Quenamad denda vt aluum valentius deiiciat Sena.* Redditur medicamētum hoc in deiiicienda aluo pręſtantius atque valentius, ſi caſſia nigra, aut manna, aut rhabarbaro, aut roſarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinę ſyrupum roſatum ſolutiuum vocant, commiſceatur: aut ſi maceretur Sena caprino ſero. Viſcerum obſtructiones aperit, auget iuuentutem, ſenium retardat, animi hilaritatem adfert: & plęraque alia commoda pręſtat: de quibus anteà.

Com-

Compositio præstantissimi diluti è Sena, eodem Andr. Matthiolo præscribente. CAPVT XI.

SVMANTVR foliorum electissimę Senæ drachmę sex: Zinziberis, aut cinnamomi cõtriti, drachma vna: florum buglossi, drachmę duę: misceantur omnia, & fictili vitreato, aut stanneo vase angusti orificij excipiantur: affusisque feruentis aquæ, vel seri caprini, vnciis decem, vasis osculum adeò occludatur, vt nullus omnino spirandi pateat exitus. His peractis, puluinari plumis anserinis farcto, igníque calefacto vas inuoluatur, & in arca vbi pernoctet, reponatur. Sic enim calore seruato, omnem in se facultatem dilutum recipiet, & summè

Efficacissimum dilutũ è Sena, & eius compositio.

efficax habebitur ad omnes paulò antè memoratos affectus, absque vlla molestia, & corporis noxa.

Vinum è Sena medicatum, ex Ioanne Mesue. CAPVT XII.

Lib. 2. cap 15.

VINO musteo albo, inquit Mesues, miscebat quidã vim magnã Senę, post tres menses potandum dabat: sicque purgabat cerebrum & sensoria organa, nec non gaudium augebat, ac lætitiam.

Reperitur Lutetiæ apud Federicum Morellum Typographum Regium.

Si quis alias formas cõponendi huiusce vini medicati, & aliorum item quorumcũque scire cupit, legat quæ haud ita pridẽ à nobis scripta sunt, in Opusculo de variis artificiis & facili methodo cõponendorum olerum, radicum, fructuum, vuarum & vinorum, quę diuersis

morbis

morbis iucũdè, & abſque vlla noxa clementer ſuccurrant: illic inueniet quod didiciſſe iuuet.

Hæc ſunt quæ in præſentiarũ de Senæ viribus & pręſtãtia ſcribere viſum fuit. Cuius πολυχρήστατα auxilia qui attentè obſeruabit, illam, reuerà, non ampliùs Senam, ſed Sanam herbã κατὰ μετωνυμίαν, καὶ συνεκδοχικῶς perappoſitè nũcupabit. Fruere, Lector optime, & propicio cælesti illo Æſculapio (ſine quo eſt omnis medicina venenum) fœliciter vtere: vt ſano, è Sena, ſit mens in corpore ſana.

FINIS.

LECTORI ARCANORVM NATVRAE STVDIOSO S.

ADMONITVS *à Typographo paginas aliquot nudas, & albas, vt vocant, sub finem Opusculi nostri superesse, precium operæ facturum me existimaui, si scripto aliquo insigni eas vestirem et replerem. Illud cùm diu multúmque disquisiuissem, ecce, peropportunè inter chartulas meas sese obtulit Procli Platonici philosophi Narratiuncula, cùm vetustate, tum eruditione adprimè commendabilis. Huius itaque fragmentũ, vel potius paraphrasticam Epitomen è Græco hîc pro coronide, tibi assuere visum fuit.*

VEMADMODVM Amatores, inquit Proclus, à formositate quæ circa sensum versatur, paulatim ad diuinam pulchritudinem transiuerunt: ita prisci arcanorum Naturæ perscrutatores dum rerum naturaliũ quandam συμπάθειαν, cognationẽ & amicitiam aliorum ad alia & manifestorum ad vires occultas animaduerterunt, & omnia in omnibus esse cognouerunt, sacram inter eos & arcanam scientiam condiderunt, scientes in infimis suprema latêre, & in supremis infima. In cœlo quidem terrena, sed modo cœlesti: & in tellure cœlestia, sed modo terreno. Nam vnde arbitramur plantas illas quas Solisequas vocãt, pro Solis motu ad Solem conuerti ac moueri & Lunisequas, ad Lunam, nisi quòd illæ velut precantes, hymnos concin-

nunt ad ordinis ſui duces? Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia ſenſibili id agunt. Ex quo fit vt Soliſequa planta, quomodocunque poteſt ad Solem moueatur: Cuius pulſationem circuitu in aëre factam ſi quis audire poſſet, procul dubiò harmoniam quandam erga ſuum regem ex ea in illum conuerſione modulatam obſeruaret, qualem planta ipſa poteſt perficere. Quamobrem licet in terra, & Solem & Lunam aſpicere, ſed pro terrena qualitate & modulo. Ad hæc in cœlo plantas, lapides & animalia pro cœleſti natura vitam intellectualem habentia. Quod vnum veteres contemplati, aliis cœleſtium, aliis terrenorum naturam appoſitè tribuerunt: & hinc diuinas virtutes ob quandam ſimilitudinem in locum terræ, & res illius non ineptè deduxerunt. Quid de Loto dicam? qui antè Solis exortum folia in ſe complicat, & eodem oriente illamet paulatim explicat, donec ad mediam cœli plagam aſcenderit, quo tempore illa prorſus pandit & aperit? Quaten⁹ verò à ſummo cœlo imum petit, ſenſim eadem contrahit. Qua vna foliorũ dilatatione & contractione, numquid videtur Solem non minus honorare, quàm homines genarũ geſtu, ac labiorum motu & agitatione? Nec in plantis ſolùm quæ veſtigium habent vitæ, ſed etiam in lapidibus eam imitationem & participationem ſuperiorum luminũ aſpicere licet ac demirari. Nam Helites lapis ſolares radios, aureis ſuis radiolis imitatur: & Selenites figura lunæ cornicularis ſimilis, quadam ſui mutatione lunarem ſequitur

motum. Sic Helioselenus quodammodo Solis & Lunæ cōgressum æmulatur & colore figurat. Adeò diuinorum plena sunt omnia, terrena cœlestium, cœlestia verò supercœlestium: proceditque quilibet ordo rerũ, vsque ad vltimum. Sunt & animalia plæraque solaria, veluti Leones & Galli, numinis cuiusdam solaris, pro sua natura participes, vnde mirũ, est quantùm inferiora in eodem ordine superioribus cedant: quanuis magnitudine & potentia illis nihil concedāt. Hinc ferunt Gallum à Leone quamplurimum timeri, & quasi coli. Cuius rei causam à materia aut sensu assignare non possumus, quin potiùs ab ordinis contemplatione & principatu: quòd solare numen Gallo magis faueat ac cōueniat quàm Leoni. vnde ille surgenti Soli, cantu, ceu hymnis quibusdam, applaudit, eúmque, dum ex Antipodum medio cœlo ad nos deflectit, quasi euocat & cātando festinare inuitat. Addo quòd solares dæmones nonnunquam visi sunt leonina fronte ac facie: Quibus cùm Gallus obiiceretur, repentè disparuerunt: quòd sanè inde procedit, quia quæ in eodem ordine sunt inferiora, superiora semper reuerentur, illáque reformidant non secus quàm multi de infima plebe, qui quoties summorum & diuinorum virorum, non dicam faciem, sed imagines aut statuas intuentur, non solũ eas reuereri solent, sed etiam formidare ne illis præsentibus aliquid turpe committant. Hactenus Proclus.

Spiego de' Sogni

Vedi Sesto Centuria N.i 15. 27. 40. 52